

До проблеми про психологічні детермінанти прив'язаності студентів до міста, в якому відбувається їхнє навчання

Mandzyk T.M. To the problem on psychological determinants of place attachment in the native and non-native students / T.M. Mandzyk // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 29. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 410–421.

Т.М. Мандзик. До проблеми про психологічні детермінанти прив'язаності студентів до міста, в якому відбувається їхнє навчання. Прив'язаність до місця виражає емоційний та функціональний стосунок людини до особливого місця, де вона почувається захищено і комфортно. Нове місто, в якому відбуватиметься навчання, стає для студента певним специфічним простором, де він має здійснювати свою наукову, інтелектуальну та суспільну діяльність.

В статті представлено результати дослідження, в якому на основі емпіричних даних за допомогою методів математичної статистики (кореляційного та факторного аналізу) здійснено аналіз психологічних особливостей студентів з різною тривалістю проживання в місті, де проходить їхнє навчання.

Виявлено, що особливості формування прив'язаності до міста в групі студентів, які приїхали в місто з метою отримання вищої освіти, пов'язане з певними психологічними характеристиками студентів. Зокрема, формування активного типу прив'язаності пов'язане з комунікабельністю, емоційним комфортом, прийняттям інших; традиційного типу – з суверенністю речей і території, суверенністю психологічного простору загалом, емоційною зрілістю та спокоєм; відсутність прив'язаності – з невротичністю, ескапізмом, спонтанною агресивністю, врівноваженістю.

В осіб, які не змінювали міста з метою навчання, кількість таких взаємозв'язків значно менша: активний тип прив'язаності пов'язаний з інтернальністю та зниженням рівня депресивності як особистісної риси; відсутність прив'язаності – з суверенністю речей та проявом конформізму; традиційний тип більшою мірою властивий молодшим курсам студентів.

Отже, психологічний фактор відіграє суттєву роль в процесі формування та підтримки прив'язаності до нового міста проживання, а його розуміння та аналіз дозволить оптимізувати стосунки студента й нового середовища життя, що має вигоди для обох сторін взаємодії.

Ключові слова: місце, прив'язаність до місця, емоційний зв'язок, чуття місця, суверенність психологічного простору, соціально-психологічна адаптація, тривалість проживання, студентство.

Т.М. Мандзык. К проблеме о психологических детерминантах привязанности студентов к городу их обучения. Привязанность к месту выражает эмоциональное и функциональное отношение личности к особому месту, где она чувствует себя защищено и комфортно. Новый город, где будет проходить обучение, становится для «приезжего» студента специфическим пространством, где он будет осуществлять свою научную, интеллектуальную и общественную деятельность.

В статье представлены результаты исследования, в котором на основе эмпирических данных с помощью методов математической статистики (корреляционный и факторный анализ) проведён анализ психологических особенностей привязанности к месту студентов с разной продолжительностью проживания в городе обучения.

Выявлено, что особенности формирования привязанности к месту учебы, в группе студентов, приехавших в город с целью обучения, связано с психологическими характеристиками студентов. Формирование активного типа привязанности связано с коммуникабельностью, эмоциональным комфортом, принятием других; традиционного типа – с суверенностью вещей и территории, суверенностью психологического пространства, эмоциональной зрелостью; отсутствие привязанности – с невротичностью, эскапизмом, спонтанной агрессивностью и уравновешенностью.

У студентов, которые не меняли место жительства с целью учёбы, количество таких связей меньше: активный тип привязанности связан с интернальностью и снижением уровня депрессивности; отсутствие привязанности – с суверенностью вещей и проявлением конформизма; традиционный тип больше характерен студентам младших курсов.

Психологический фактор играет существенную роль в процессе формирования и поддержания привязанности к новому городу проживания, а его понимание и анализ позволит оптимизировать отношения «студент-среда», что имеет выгоды для обеих сторон взаимодействия.

Ключевые слова: место, привязанность к месту, эмоциональная связь, ощущение места, суверенность психологического пространства, социально-психологическая адаптация, продолжительность жительства, студенчество.

Постановка проблеми. Дослідження почуттів, які люди на проявляє щодо значимих місць свого життя, зазнає пильної уваги з боку дослідників в психології навколишнього середовища, а феномен «прив'язаності до місця» є одним з центральних об'єктів даних досліджень. Також більшість дослідників сходяться на думці, що формування емоційних зв'язків з місцем пов'язане з переживанням особою суб'єктивного благополуччя, емоційного комфорту, безпеки тощо.

Студентство – це мобільна група, метою існування якої є організована за певною програмою підготовка до виконання професійних і соціальних ролей у матеріальному та духовному виробництві. Оскільки далеко не всі населені пункти мають вищі навчальні заклади, то з метою отримання вищої освіти суттєвій частині молоді приходится залишати свій рідний дім і переселитися в місце свого майбутнього навчання.

Місце навчання, в нашому випадку місто, в якому відбувається навчання, – це місце, де особа живе певний період часу, в межах якого має організувати свій побут, діяльність та дозвілля. В більшості випадків така тривала зміна місця проживання є першим досвідом для студентів та потребує особливих зусиль і ресурсів з їхньої сторони. Більше того, під час навчання студент може змінювати своє місце проживання на рівні квартири, будинку, околиці (наприклад, переселитись з гуртожитку в квартиру, змінити квартиру тощо), але рідко – на рівні міста, саме тому прив'язаність до міста, в якому відбувається навчання, було вибрано як центральний об'єкт дослідження. Нове місто стає для студента певним специфічним середовищем, де він має здійснювати свою наукову, інтелектуальну та суспільну діяльність.

З такої точки бачення важливо зрозуміти психологічні детермінанти прив'язаності до міста, в якому відбувається навчання студентів, які змінили/не змінили місце проживання з метою навчання. Ще одним важливим завданням статті виступає потреба аналізу психологічних характеристик, які пов'язані з формуванням прив'язаності до нового місця у «приїжджих» студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Згідно з І. Альтманом, С. Льов, які вперше звернулись до феномена «прив'язаність до місця» (place attachment) – це символічний стосунок, який особа утворює щодо певного місця, який надає загальне емоційне та культурне значення цьому значимому простору, а, це в свою чергу, є основою для розвитку особою чи групою осіб розуміння навколишнього середовища [4]. На думку Р. Стедмана, прив'язаність до місця є аспектом більш загального поняття – чуття місця (sense of place) – і розвивається між людиною та місцем, а також є результатом позитивних почуттів і переконань, що надають значення місцю [6]. За Е. Рельфом, існує прямий зв'язок між особою та її прив'язаністю до значимого місця, який базується на її діяльній взаємодії в цьому специфічному місці. Прив'язаність до місця твориться за допомогою інтересів, знань та індивідуального досвіду щодо місця, базується на культурних характеристиках і соціальних зв'язках між людьми [5].

За Р. Рейлі, прив'язаність до місця твориться на когнітивних, емоційних і поведінкових взаємодіях між людьми, групами людей та фізичним і соціальним простором, що формуються свідомо чи підсвідомо в часі [4, с. 13–36]. Так створюється емоційний зв'язок між людьми та місцями, який виражається в судженнях, преференціях та розумінні місць.

Згідно з літературою можна виділити наступні вагомі групи факторів (детермінантів), які впливають на формування «прив'язаності до місця»: фізичні, соціальні, культурні, індивідуальні, спогади та досвід, задоволеність місцем, часовий фактор.

Фізичні фактори місця здійснюють прямий вплив на рівень задоволеності особою певним місцем, і це підтверджується в численних дослідженнях [2]. До таких характеристик місця належить його розмір, різноманітність, звуки, запахи, декорації, оздоблення тощо. Всі ці деталі впливають на формування значення місця та його автентичності й можуть нести в собі індивідуальні спогади.

Прив'язаність до місця визначається не тільки фізичними характеристиками місця, але й певними *соціальними аспектами* буття людини. Позитивні стосунки між особою я місцем та її емоційна задоволеність таким зв'язком залежить від соціальних стосунків, які людина формує в цьому місці. Деякі дослідники, зокрема С. Маркус, М. Левіцька, вважають, що прив'язаність до місця залежить від участі в активностях в місці, його культурних змінах, рівня розвитку соціальної сітки тощо [3; 9].

На думку Ю.-Ф. Туана, прив'язаність до місця варіюється в залежності від людини, зокрема її психологічних характеристик [7]. Люди обирають місця, базуючись на своїх свідомих чи несвідомих преференціях, зумовлених їхніми *індивідуальними (психологічними) характеристиками* та потребами.

Прив'язаність до місця переважно виникає як наслідок наявності сильних *спогадів*, чи довготривалого *досвіду*, в яких місце набуло значення для людини (Ю.-Ф. Туан, С. Каплан). Ю.-Ф. Туан окреслює такі переживання терміном «укоріненість» в місці, що означає єдність людини з місцем. Р. Рейлі в своєму дослідженні прив'язаності до місця виявив, що прив'язаність до місця є результатом спогадів періоду зростання та відносин, які відбувалися в цьому місці. Він вважав, що ми пам'ятаємо певне ідеальне місце, де відбулися події, які були для нас реальним позитивним досвідом, і це місце є частиною нашого життя і може бути символом цього досвіду [2; 7].

Ще одним впливовим фактором, який визначає прив'язаність до місця, є включеність людини в діяльність та активності, що

мають відбуватися на цій території. Такий феномен корениться в тому, що люди діють в фізичному та соціальному просторі у формі когнітивних, поведінкових і емоційних взаємодій, що призводить до утворення прихильності до нього: діяльність в місці допомагає надавати значення місцю, а воно впливає на прив'язаність. Дослідження І. Альтмана і С. Льов вказують на те, що прив'язаність до місця зростає від залученості людини в тривалі події місця [3; 4].

Сила зв'язку з місцем залежить від особливостей сприйняття місця і ступеня задоволеності ним, його якості та безпеки (в тому числі економічної, соціальної та фізичної). Це відбувається, коли потреби й очікування людини можуть реалізуватися в цьому місці. *Фактор задоволеності*, за М. Бонаіто, також залежить від таких чинників як зручності, розташування, пропорційності, послідовності, візуальних характеристик, економічного значення місця, його соціального контексту тощо [1]. Тривалість проживання, чи *часовий фактор*, відіграє одну з вирішальних ролей в формуванні прив'язаності до місця [3; 9]. Часто тривалість проживання розуміють як фактор, який визначає рівень прив'язаності до місця.

Незважаючи на певний, вже існуючий, доробок досліджень, пов'язаних з прив'язаністю до місця та її визначальних факторів, ми вважаємо, що в літературі недостатньо даних, які б розкривали власне психологічний аспект даної тематики. В статті, зокрема в нашому емпіричному дослідженні, буде звернено увагу на індивідуальні психологічні характеристики, які пов'язані з прив'язаністю до місця, а також буде здійснена спроба визначення значення місця для особи, яка приїхала в нове місто з метою навчання.

Мета статті – на основі емпіричних даних за допомогою методів математичної статистики дослідити та здійснити аналіз психологічних особливостей студентів з різною тривалістю проживання в місті навчання.

Основний матеріал дослідження. У дослідженні взяли участь 100 студентів I і IV курсів Львівського національного університету імені Івана Франка. З них 54 студенти гуманітарного спрямування та 46 студентів природничого спрямування, 60 студентів першого курсу і 40 студентів четвертого курсу, 14 чоловіків та 86 жінок.

Для дослідження прив'язаності до місця проживання було використано шкалу «Прив'язаності до місця» (*Skala Przywizania do Miejscowości*) авторства М. Левіцької, яка вимірює різні типи прив'язаності до місцевості: традиційний тип прив'язаності, активний тип прив'язаності, відсутність прив'язаності [3]. *Тра-*

диційний тип прив'язаності відображає звичаєву укоріненість людини в місці проживання, дотримання традиції проживання в місці та оберігання його «духу». *Активний тип прив'язаності* відображає бажання пізнати місто «зсередини», дослідити його неповторність і знайти своє персональне місце в його межах. *Відсутність прив'язаності* вказує на те, що людина може спокійно переміщуватися з місця, для неї головнішими є умови, в яких вона зможе реалізуватися та бути задоволеною життям, ніж власне географічна місцевість.

Для дослідження психологічних особливостей осіб з різною тривалістю проживання в місцевості були використані наступні методики: опитувальник «Суверенність психологічного простору» С. К. Нартової-Бочавер; Фрайбурзький особистісний опитувальник (FPI) (форма «В») в адаптації А.А. Крилова, Т.И. Ронгінського; «Опитувальник соціально-психологічної адаптації» (СПА) К. Роджерса і Р. Даймонд в адаптації Т.В. Снегіррової.

Для опрацювання зібраних емпіричних даних було використано кореляційний і факторний аналіз в кожній з груп, утворених за критерієм «постійність проживання»: студенти, які постійно проживають в місті Львові, та студенти, які перебралися до міста Львова на час навчання.

У групі студентів, які постійно проживали в місті і продовжують тут своє навчання, було виявлено наступні особистісні особливості в контексті їхнього типу прив'язаності до місцевості. Виявлено прямий зв'язок традиційного типу прив'язаності до місцевості з такими характеристиками студента як *вік* ($r=-0,32$ при $p<0,05$) та *спрямованість* навчання ($r=0,33$ при $p<0,05$), тобто традиційний тип прив'язаності більшою мірою властивий студентам перших курсів та гуманітарної спрямованості.

Спостерігаємо прямий зв'язок активного типу прив'язаності з такими особистісними рисами як *інтернальність* ($r=0,3$ при $p<0,05$) та обернений зв'язок з *депресивністю* ($r=-0,29$ при $p<0,05$). Як традиційний, так і активний тип прив'язаності властивий більшою мірою студентам гуманітарної спрямованості ($r=0,4$ при $p<0,01$). Такі зв'язки свідчать, що студенти з активним типом прив'язаності до міста проживання та навчання, більшою мірою відображають активність, впевненість у своїх силах, життєрадісність, енергійність, схильні брати на себе відповідальність за власне життя і діяльність, проявляти безпосередність у міжособистісній взаємодії.

Особам з вираженою відсутністю прив'язаності до місця проживання характерні високі показники *суверенності речей* ($r=0,37$

при $p < 0,01$), що вказує на потребу особи у володінні певними предметами та об'єктами, які не піддаватимуться спільному використанню. У студентів, які постійно проживали у місті, в якому відбувається їхнє навчання, але виявляють відсутність прив'язаності до нього, можемо спостерігати тенденцію до зниження прояву такої особистісної риси як *прагнення до домінування* в міжособистісних стосунках ($r = -0,29$ при $p < 0,05$), що проявляється в схильності підпорядковуватися іншим. Факторний аналіз розкрив взаємодію факторів «Відсутність прив'язаності до місцевості» та «Суверенність психологічного простору», який включає в себе наступні шкали: «суверенність фізичного тіла» (0,72), «суверенність території» (0,78), «суверенність звичок» (0,74). Такий результат свідчить про потребу особи, яка не виявляє прив'язаності до міста як до певного рівня організації простору, в підвищеній автономності та захисті власних психологічних меж, що проявляється в бажанні самостійно організувати свій простір, життєвий стиль тощо. Отож, особа, керуючись власними потребами, намагається організувати свій безпечний простір, яким зможе одноосібно керувати та розпоряджатись, щоб уникнути небажаного впливу з боку більш публічного простору.

Загальний рівень прив'язаності має прямий зв'язок з *прагненням до домінування* ($r = 0,33$ при $p < 0,05$), тобто чим краще утворений позитивний зв'язок людини з місцем, тим більшою мірою вона схильна почувати перевагу над іншими. Виявлено, що з усіх показників психологічних характеристик досліджуваних, фактор «Прив'язаність до місцевості» змістовно найбільш значущо пов'язаний з такими показниками як «адаптація» (0,85), «інтернальність» (0,79), «емоційний комфорт» (0,82), які характеризуються високими факторними навантаженнями. Подібні результати можемо знайти в дослідженнях Д. Перкінсона, М. Левіцької, які розкривали роль прив'язаності до місцевості в розвитку соціального капіталу особистості [4; 8].

У групі студентів, які переселилися з метою навчання, спостерігаємо наступні психологічні особливості в контексті їхньої прив'язаності до міста, де відбувається їхнє навчання. Зокрема, прояв традиційного типу прив'язаності пов'язаний з потребою в наявності чітко визначеної власної території та власних речей, що підтверджується прямим зв'язком зі шкалами *суверенність території* ($r = 0,31$ при $p < 0,05$); *суверенність речей* ($r = 0,39$ при $p < 0,01$) та *суверенність психологічного простору* ($r = 0,3$ при $p < 0,05$). Прояв традиційного типу прив'язаності в студентів, як приїхали в місцевість з метою навчання, пов'язана з ви-

явом нижчого рівня *невротичності* ($r=-0,28$ при $p<0,05$). Такі дані свідчать про те, що однією з умов формування позитивного зв'язку з місцем навчання, є притаманність особі чітко захищених і визначених фізичних і психологічних рамок, які проявляються в наявності власного незалежного фізичного простору (помешкання), власних речей, які потрібні для її життя тощо. Отож, почуття власної психологічної безпеки пов'язане з формуванням прив'язаності до місцевості.

Було виявлено, що демонстрація активного типу прив'язаності в студентів з тимчасовим проживанням пов'язана з *віком* ($r=0,36$ при $p<0,01$) та *спрямованістю навчання* ($r=-0,29$ при $p<0,05$), тобто притаманна більшою мірою студентам старших курсів і природничої спрямованості навчання, а також прямо пов'язана з очікуванням позитивного ставлення до себе з боку, прийняття їхнього стилю життя та дружнього ставлення до них, переживанням позитивних емоцій та відчуттям благополуччя свого життя, проявом соціальної активності. Такі дані підтверджують прямі кореляції активного типу прив'язаності зі шкалами «*прийняття інших*» ($r=0,29$ при $p<0,05$), *емоційний комфорт* ($r=0,37$ при $p<0,01$) та «*комунікабельність*» ($r=0,32$ при $p<0,05$). Також встановлено, що з усіх показників психологічних характеристик *активний тип прив'язаності* (0,73) змістовно найбільш значущо пов'язаний з показником «*комунікабельність*» (0,7), які об'єднуються в одному факторі «Ідеологічна прив'язаність», та описує 39,6% загальної дисперсії даних. Оскільки психологічні характеристики первинні, порівняно з прив'язаністю до нового місця проживання, то такий зв'язок свідчить, що однією з провідних психологічних характеристик у формуванні активної прив'язаності до міста навчання є комунікабельність, яка проявляється уведенні та готовності до активної соціальної взаємодії з оточуючими, схильності до співпраці, в уважному та турботливому ставленні до інших тощо. Такі результати підтверджуються в моделі «суспільної прив'язаності до місця» (a model of Community Place Attachment) [5, с. 66–67].

Особам з вираженою відсутністю прив'язаності до місця проживання, в яке вони переселилися з метою навчання, властиві такі особистісні риси як *ескапізм* ($r=0,38$ при $p<0,01$), *невротичність* ($r=0,34$ при $p<0,05$), *спонтанна агресивність* ($r=0,4$ при $p<0,01$) та *врівноваженість* ($r=0,28$ при $p<0,05$), а також *суверенність звичок* ($r=-0,31$ при $p<0,05$). Тобто студенти, які не утворили емоційних зв'язків з містом проживання, в якому вони навчаються, характеризуються стійкістю до стресових факторів

повсякденного життя, що базується на впевненості в собі, оптимістичності та активності, схильні діяти імпульсивно та гнучкі в формуванні нових звичок і стилів поведінки.

Прояв позитивного емоційного зв'язку з місцем свого навчання пов'язаний з виявом потреби у власній території, проявом соціально-психологічної адаптації в міжособистісних стосунках, позитивного ставлення до оточуючих та очікування такого ж ставлення до себе, переживанням позитивних емоцій, зниженням імпульсивності та агресивного ставлення до соціального оточення, підвищенні ідентифікації з прийнятими соціальними нормами, конформності. Такі дані підтверджуються прямим зв'язком загального рівня прив'язаності з наступними шкалами: «суверенність територій» ($r=0,34$ при $p<0,05$), «адаптація» ($r=0,3$ при $p<0,05$), «прийняття інших» ($r=0,37$ при $p<0,01$), «емоційний комфорт» ($r=0,46$ при $p<0,01$) та оберненими зв'язками з спонтанною ($r=-0,39$ при $p<0,01$) та реактивною ($r=-0,34$ при $p<0,05$) агресивністю. Такі дані вказують на те, що особи, які схильні приймати вимоги оточення, норми, які пропонує нове місце та його мешканці, очікують позитивного ставлення, і в той же час забезпечені своїм персональним простором, утворюють міцніші та якісніші стосунки з новим місцем (місто, в якому відбувається їхнє навчання), та, в свою чергу, переживають вищий рівень адаптації та комфорту в міжособистісній взаємодії.

Висновки. Відповідно до розглянутої літератури, прив'язаність до місця виражає емоційний та функціональний стосунок людини до місця. Розуміння різноманітності аспектів, які впливають на формування прив'язаності до місцевості та розуміння способів вираження такого зв'язку, є доцільним та корисним для розроблення загальної концепції феномена «прив'язаності» в системі «людина-місце».

У статті було здійснено огляд літератури та визначено поняття «прив'язаність до місцевості», а також окреслено групи факторів, які впливають на її формування: фізичні, соціальні, культурні, індивідуальні (психологічні), спогади та досвід, задоволеність місцем, часовий фактор. Першочерговим завданням було дослідити власне психологічні характеристики досліджуваних, які сприяють чи перешкоджають цьому процесу. Відповідно до мети, дві групи студентів, сформовані за критерієм «постійність проживання», були опитані за допомогою психодіагностичних методик, дані яких стали основою емпіричного дослідження.

Результати показують, що прив'язаність до місця має визначальні особливості в кожній з груп та пов'язана з різними психо-

логічними характеристиками досліджуваних. У групі студентів, які не змінювали місце проживання з метою навчання, спостерігається невелика кількість зв'язків прив'язаності в різних її вимірах з психологічними характеристиками досліджуваних, порівняно з групою студентів, які прибули до нового міста з метою здобуття вищої освіти.

У першій групі активний тип прив'язаності більшою мірою властивий студентам, які схильні брати на себе відповідальність за власне життя, демонструють енергійність, ентузіазм та гнучкі в поведінці. Традиційний тип прив'язаності не утворив жодних статистично значимих зв'язків з психологічними характеристиками досліджуваних, проте такий тип зв'язку більшою мірою властивий студентам молодших курсів. Особи, які за час життя в місті, не сформувавши з ним вагомих зв'язків, потребують автономності власних речей, тобто для них важливіше певні засоби, якими вони володіють, ніж сама територія. Також їм характерна схильність підпорядковуватись іншим.

У деяких моментах дослідження важко однозначно говорити про причинно-наслідкові зв'язки, тобто визначати що відіграє первинну роль: прив'язаність, психологічні характеристики чи соціально-психологічна адаптація особи. Проте, у випадку другої групи («приїжджих студентів») можна обґрунтувати первинність психологічних характеристик відносно прив'язаності до місця: особа в віці 17-18 років має вже більшою мірою сформований характер, стиль поведінки та ієрархію потреб, а прив'язаність до нового міста виступає новим надбанням у структурі особистості. Саме тому вже набуті індивідуальні психологічні характеристики можуть впливати на формування даного процесу.

Отже, для формування позитивного традиційного зв'язку з місцем навчання, а власне прив'язаності до місця, «приїжджій» особі допомагає вміння відстоювати свої психологічні границі, наявність власного особистісного простору, де вона почуватиметься у безпеці. Також до прояву такого зв'язку схильні емоційно зрілі особи, які характеризуються об'єктивною та адекватною оцінкою себе та інших, стійкістю в планах та прив'язаностях, добре розуміють реальність та мають до себе високі вимоги, а також охоче приймають соціальні норми.

При формуванні активного типу зв'язку з містом, в якому відбувається навчання, особі сприяє комунікабельність, соціальна активність, а також очікування доброзичливого ставлення до себе та прояв такого ж ставлення до інших, що супроводжується емоційним комфортом. Активну прив'язаність схильні прояв-

ляти особи, які довший час живуть в місті, що можна пояснити побудовою соціальної сітки в межах міста та діяльності в ньому.

Не схильні утворювати емоційних зв'язків з новим місцем впевнені в собі, оптимістичні особи, які характеризуються стійкістю до стресових факторів повсякденного життя, схильні діяти імпульсивно для задоволення власних потреб, можуть протистояти соціальній комфортності, а також гнучкі у формуванні нових звичок і стилів поведінки. Варто підкреслити, що такі особи проявляють тенденцію до прояву байдужості до похвали та соціального схвалення та прагнуть втекти від реальної дійсності.

Результати вказують на те, що психологічний фактор займає вагомим місце в формуванні прив'язаності до нового місця, міста навчання, на що вказують численні зв'язки психологічних характеристик досліджуваних і типів прив'язаності до місця студентів, які змінили місце навчання з метою отримання вищою освіти. Оскільки дослідниками доведено, що утворення особою позитивного зв'язку з місцем підвищує її суспільну активність, задоволеність місцем, сприяє її адаптації, підтримці самооцінки, попереджає депресію і т.д., то розвиток такого зв'язку є корисним як для самої особи, так і для міста як об'єкта та середовища діяльності особи.

Список використаних джерел

1. Banka A. Spoleczna psychologia srodowiskowa / A. Banka. – Warszawa : Wydawnictwo naukowe «Scholar», 2002. – 418 s.
2. Bonaiuto M. Multidimensional perception of residential environment quality and neighborhood attachment in the urban environment / M. Bonaiuto, A. Aiello, M. Perugini, M. Bones, A. Ercolani // Journal of Environmental Psychology. – 1999. – №19. – P. 332–352.
3. Hernandez B. Place attachment and place identity in natives and non-natives / B. Hernandez, M. Carmen Hidalgo, M. Esther Salazar-Laplace, St.Hess // Journal of Environmental Psychology. – 2007. – №27. – P. 310–319.
4. Lewicka M. Psychologia miejsca / M. Lewicka. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, 2012. – 637 s.
5. Low S. M. Place Attachment: A Conceptual Inquiry / I. Altman, S. Low. – Plenum Press, New York, 1992. – P. 1–12.
6. Place attachment: Advanced in theory, methods and applications / Edit. L. C. Manzo, P. Devine-Wright. – London, New York : Routledge, 2014. – 216 p.
7. Stedman R. Toward a social psychology of place / R. Stedman // Environment and Behavior. – 2002. – №34. – P. 561–581.

8. Tuan Y.F. *Topophilia: A study of environmental perception, attitudes and values.* – New York : Columbia University Press, 1974. – 260 p.
9. Vidal T. Place attachment, place identity and residential mobility in undergraduate students / T. Vidal, S. Valera, M. Pero // *Psychology.* – 2010. – №1 (3). – P. 353–369.
10. Yazdanfar S. A. Comparison sense of place and place attachment concepts in the student dormitory / S. A. Yazdanfar, A. A. Heidari, F. Nekooimehr // *International Journal of Architectural Engineering & Urban Planning.* – 2013. – №23. – P. 121–131.

T.M. Mandzyk. To the problem on psychological determinants of place attachment in the native and non-native students. Place attachment is defined as the affective link that people establish with specific settings, where they tend to remain and where they feel comfortable and safe. For non-native students the new city of studying is specific space where they have to carry out their scientific, intellectual and social activities.

This study was done to understand better how and in which way psychological peculiarities and determinants are connected with place attachment in native and non-native students. It is also aimed to look at the impact of individual psychological traits, socio-psychological adaptation and sovereignty of psychological space on students' types of attachment to city, where they study. In this study, questionnaires were used to collect data for process of testing. Statistica software was used to analyze and interpret the survey results.

Obtained results show that in non-native students the peculiarities of the formation of attachment to the city are connected with psychological characteristics of students. In particular, the formation of active attachment is associated with sociability, emotional comfort, acceptance of others; traditional type – with sovereignty of psychological space, sovereignty of things and territory, emotional maturity; lack of attachment are linked with such personality traits as neurosality, escapism, aggressiveness and excitability.

In the group of native students the quantity of such relationships is smaller: active attachment is associated with internality and a reduction of level of depression; lack of attachment related with the sovereignty of things and conformity. To sum up, the psychological factor has a significant role in the formation and maintenance of attachment to the new city of residence, and his understanding and analysis help optimize relations between student and a new environment. This positive link has benefits for both – for student and for environment.

Key words: place, place attachment, sense of place, socio-psychological adaptation, emotional ties, sovereignty of psychological space, length of residence, students.

Received February 10, 2015

Revised February 21, 2015

Accepted March 22, 2015